

МЕТЕЛЕНКО Наталя Георгіївна,

д-р екон. наук, професор, директор

Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні,

Запорізький національний університет, Запоріжжя

ORCID ID: 0000-0002-6757-3124

ПОПОВА Алла Олександрівна,

канд. екон. наук, доцент кафедри,

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні,

Запорізький національний університет, Запоріжжя

ORCID ID: 0000-0001-6369-2954

ОГЛОБЛІНА Вікторія Олександрівна,

канд. екон. наук, доцент,

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні,

Запорізький національний університет, Запоріжжя

ORCID ID: 0000-0001-6627-0255

ШАРАПОВ Владислав Сергійович,

аспірант,

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні,

Запорізький національний університет

ORCID ID: 0000-0002-0994-955X

СУММА Владислав Сергійович,

аспірант,

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні,

Запорізький національний університет

ORCID ID: 0009-0004-7014-2271

ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ВІЙНИ

Об'єктивно принципи функціонування воєнної економіки суттєво відрізняються від принципів ринкової економіки мирного часу, що спричиняє необхідність радикальної трансформації державних фінансів з початку ведення військових дій. Протягом усієї історії людства деструктивний вплив війн, епідемій та стихійних лих змушував держави приймати надзвичайні фінансові заходи, що стрімко збільшувало бюджетні дефіцити та державні борги у вражених країнах. Так, під час Другої світової війни державні видатки європейських країн зросли до 40–70 % їх національного доходу. У теоретичній площині ведення збройної боротьби з ворогом вимагає збільшення державних видатків, що може фінансуватися основними способами, які представлено на рис. 1.

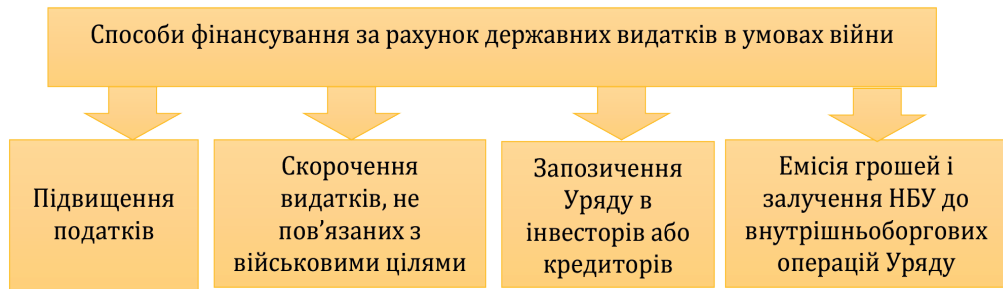

Рис. 1. Способи фінансування за рахунок державних видатків в умовах війни в Україні

Дж. М. Кейнс у своїх працях, зокрема «Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей», яка була опублікована в лютому 1936 року¹, писав про те, що абсолютним пріоритетом державних видатків на той час було забезпечення ведення збройної боротьби в тих масштабах, які дозволяють фізичні ресурси країни. Податкові доходи для таких цілей (навіть після підвищення ставок податків і розширення бази оподаткування) вочевидь не були б достатніми для покриття потреб воєнного часу. Тому дефіцит бюджету відігравав незаперечну роль у воєнній економіці. На думку Б. Данилишина, під час війни держава стає головною дійовою особою в економічній площині²; тимчасово потрібно перейти до практично ручного управління економікою, коли держава вирішує, що саме є пріоритетом і на що має йти державна підтримка; в цьому контексті особливо важливу роль має зайняти НБУ та державні банки, які мають стати основою для кредитування переходу держави на воєнні рейки. Сьогодні головним завданням України залишається інтенсифікація економічних процесів на територіях, де не ведуться бойові дії, зокрема, зосередження на підтримці виробництва, переведенні його у відносно безпечні регіони; держава має максимально стимулювати переорієнтацію економіки на підтримку армії, забезпечення оборони, відновлення і підтримку інфраструктури, забезпечення продуктової безпеки³.

1 The General Theory of Employment, Interest, and Money. By John Maynard Keynes. February 1936. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/125515/1366_keynestheoryofemployment.pdf (дата звернення: 09.03.2024).

2 Як держава може підтримати бізнес в умовах війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/> (дата звернення: 05.03.2024).

3 Метеленко Н. Г., Попова А. О., Сіліна І. В., Оглобліна В. О., Петренко О. В. Формування та вплив бюджетного процесу на фінансову безпеку у період війни. Contemporary ukrainian science: theoretical and practical achievements : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2024. P. 56 – 79.

Після початку збройної агресії росії проти нашої країни в сфері державних фінансів України проявилися наступні тенденції: суттєве збільшення сумарних видатків державного бюджету (на 41,5 % у реальному вимірі) та частки бюджетного фінансування сектору безпеки і оборони; номінальне зниження доходів бюджету, внаслідок звуження економічної діяльності та надання податкових пільг українському бізнесу; активне залучення державних позик і накопичення державного боргу для протидії зниженню податкових надходжень в умовах нарощування державних видатків; інтенсифікація грантово-кредитної підтримки від зовнішніх офіційних кредиторів як форми прояву солідарності з Україною провідних держав світу; фактичне закриття зовнішніх приватних джерел фінансування для Уряду на невизначений період часу; випуск внутрішніх військових облігацій Урядом та залучення емісійних ресурсів центрального банку для підтримання бажаних обсягів розміщення облігацій при слабкій участі приватних інвесторів⁴. Співставлення національних тенденцій та закономірностей функціонування воєнних фінансів у провідних країнах світу під час воєн XX ст. дозволяє виявити такі спільні та відмінні риси: зниження податкових ставок чи тривале надання податкових пільг населенню і бізнесу, що не перебувають у зоні активних бойових дій, є аномалією для воюючої країни та позбавляє державу вкрай необхідних ресурсів для здобуття перемоги у війні; більш прийнятним методом мобілізації додаткових доходів державою є зростання ставок податку на доходи фізичних осіб і введення його прогресивної шкали; суттєве збільшення видатків бюджету є виправданим в реаліях воєнної економіки і має критичне значення для збереження життєздатності держави, однак це не виключає дотримання режиму суворої економії бюджетних коштів; унікальним є надання державних грантів для започаткування малого бізнесу та розбудова цивільної транспортної інфраструктури під час війни (відбувається зараз в Україні) не мають прецедентів у світовій практиці; емісійне фінансування дефіциту бюджету є загальноприйнятим способом фінансування під час війни, однак у країнах, яким вдалося зберегти макрофінансову стабільність, частка грошової емісії серед джерел фінансування дефіциту не перевищувала 20 %; в Україні ж станом на

4 Воєнні фінанси: що повинна робити держава? URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/523270_voienni_finansi_shcho_povinna_robiti.html (дата звернення: 05.03.2024)

початок липня 2022 р. частка грошової емісії вже досягла 40 %; така критична ситуація вимагає активізації зусиль на дипломатичному фронті для залучення постійної зовнішньої фінансової допомоги і систематичної роботи із внутрішніми інвесторами в державні цінні папери; важливою функцією національного банку у війсьній економіці є зниження вартості державних запозичень через проведення операцій відкритого ринку та впровадження заходів валютного контролю з орієнтацією на забезпечення фінансових потреб держави, але на жаль, в Україні цього не відбувається.

Вартість збитків і втрат від російської агресії вже сягають рекордних величин, а падіння реального ВВП в Україні є більш глибоким, ніж у більшості країн, які мали досвід збройних конфліктів. У той же час Україні вдалося утримати макрофінансову стабільність і залучити значні обсяги міжнародної допомоги, що позитивно впливатиме на перспективи поствоєнного відновлення⁵. Військова агресія росії проти України викликала масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, принесла людські жертви та соціальні втрати. Війна призвела до скорочення робочих місць і доходів, зменшення купівельної спроможності і обсягів накопичених активів.

За даними журналу *Forbes Ukraine* у найближчій перспективі бізнес в Україні не бачить факторів для покращення економічної ситуації та ділового середовища. Очікування бізнесу від результатів діяльності в 2023 році +10 % до доходів 2022 року. Про це свідчать дані чергової хвилі досліджень стану українського бізнесу, яку провели *Advanter Group*, Центр розвитку інновацій, Офіс з розвитку підприємництва та експорту, національний проект «Дія.Бізнес». До ключових індикаторів оцінювання віднесено такі: індекс активності бізнесу UBI (Ukrainian Business Index) на початку 2023 року становить 30,76 (зі 100 можливих); Індекс майже не зріс у порівнянні з листопадом 2022 року (30,04), є нижчим за показник вересня (33,9)⁶. В цілому спостерігається позитивна динаміка, а саме: 14 % підприємств вказали на зростання обсягів робіт порівняно з довоєнним періодом; 9,3 % підприємств вийшли на показники 2021 року; середньозважений очікуваний показник обо-

5 Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 05.03.2024).

6 Тарасовський Ю. Бізнес не бачить перспектив покращення економічної ситуації найближчим часом – дослідження. URL: <https://forbes.ua/news/biznes-poki-ne-bachit-perspektiv-pokrashchennya-ekonomichnoi-situatsii-doslidzhennya-16022023-11771> (дата звернення: 06.03.2024).

ротів бізнесу у 2023-му порівняно до 2022 року – плюс 10,3 %. Разом із цим, майже половина (47,1 %) бізнесу очікують на зростання оборотів у поточному році; не бачать перспектив – 18,5 % підприємств; зберігається суттєва регіональна різниця в очікуваннях бізнесу з заходу та центру України порівняно з прифронтовими областями; 20 % підприємств на Сході України і 19 % на Півдні не бачать можливостей для відновлення діяльності⁷. Підсумовуючи, доцільно констатувати, що для України взаємодія влади та бізнесу на сьогодні є однією з основних умов здійснення ефективного управління, оскільки це саме та проблема, яка перебуває, з одного боку, у площині публічної політики, з іншого – набуває особливої важливості для України на її шляху інтеграції до ЄС. Відповідальність влади полягає в тому, щоб провести реформи, забезпечити баланс інтересів між громадянським суспільством, державою і бізнесом, прозоро та якісно працювати за новими підходами, гарантувати дотримання прав людини. Відповідальність бізнесу передбачає підтримку й розвиток бізнес-середовища, держави та громадянського суспільства, сумлінну сплату податків, здійснення ефективного інвестування в економіку держави, дотримання принципів чесної праці та конкуренції. Відповідальність громадянського суспільства полягає в тому, щоб контролювати владу, жити відповідно до принципів гідності та неухильно додержуватися Конституції і законів України. Зазначені вище питання є також вкрай актуальними й в контексті Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, оскільки вона сприяє формуванню в Україні такого інституціонального середовища, в основі якого знаходяться принципи та цінності ЄС – у тому числі співробітництва та партнерства⁸. Наукова проблематика такої взаємодії досліджена у працях Поснової Т.В.⁹, Толкованова В.В.¹⁰, Яковенко Р. В.¹¹. Як стверджує Тетяна Поснова, загальний дисбаланс зобов'язань і ресур-

7 Дослідження стану та потреб бізнесу за рік повномасштабної війни. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/iniciativ/doslizhennia-stanu-ta-potreb-biznesu-za-rik-povnomashtabnoi-vijni> (дата звернення: 10.03.2024).

8 Інструменти та механізми вироблення й впровадження публічної політики в Україні. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2713805-instrumenti-ta-mehanizmi-viroblenna-j-vprovadzenna-publicnoi-politiki-v-ukraini.html (дата звернення: 03.03.2024).

9 Поснова Т.В. Особливості здійснення бюджетно-податкової політики та шляхи її вдосконалення. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. № 3. 2020. С. 71 – 75.

10 Толкованов В. Розвиток і впровадження інструментів політики державного управління: вітчизняний та зарубіжний досвід. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=DeVr_2013_12_29 (дата звернення: 03.03.2024).

11 Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення: 09.03.2024).

сів в Україні означає, що існуюча бюджетна система є неефективною; попри прогрес у створенні ефективної системи управління державними фінансами, всі її елементи повністю функціонують із недостатнім ступенем ефективності; це стосується міжбюджетних відносин і бюджетних процесів загалом, у тому числі і виконання бюджету, обліку й контролю, прозорості та доступності бюджетів і процедур прийняття бюджетних рішень, управління боргами, зобов'язаннями і активами. Впровадження цифрових інструментів створює можливість підвищення конкурентоздатності секторів економіки, розвитку ринку праці, появи нових індустрій (кросплатформових із цифровою індустрією) та розвитку інноваційного підприємництва¹². Академік Олександр Соснін зазначає, що світ цифрових технологій це не тільки новий логічний етап розвитку технологічної сфери людства, а й усієї соціально-політичної реальності; поки щодо неї не існує загальноприйнятих і гармонізованих визначень та правових дефініцій, однак цифрові технології вже стрімко захоплюють плацдарми для наступу¹³; спираючись виключно на їх технологічні можливості, ми будемо здатними перейти на інноваційний шлях розвитку економіки й обрати (визначити) пріоритети в науково-технологічному розвитку¹⁴.

Досліджуючи стан та потреби бізнесу у період повномасштабної війни, аналізуючи проблеми 2023 року, доцільно зупинитись на таких моментах: відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів (50,5 %); непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку (48,4 %) та відсутність достатнього капіталу (40,4 %); непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу (34 %); високі податки і збори (23,2 %); недоступність кредитних коштів, зокрема програми «5–7–9»¹⁵. Також 47,7 % підприємств стикнулися з проблемами взаємодії з органами влади, зокрема – блокування податкових накладних. Найбільш пріоритетним завданням для влади 69 % підприємців вважають знищення корупції, також значна частка

12 Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення: 09.03.2024).

13 Метеленко Н., Васильчук, Г., Каганов Ю., Нікітенко В., Воронкова В. Формування цифрових компетентностей в контексті викладання «цифрової гуманітаристики». *Humanities studies : Collection of Scientific Papers* / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2023. 17 (94). P. 116 – 126.

14 Цифровізація як етап становлення цифрового суспільства знань. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyvrovizatsiya-yak-etap-stanovlennya-tsyvrovogo-suspilstva-znan/> (дата звернення: 10.03.2024).

15 Дослідження стану та потреб бізнесу за рік повномасштабної війни. URL: <https://business.dii.gov.ua/cases/initiativi/doslizhenna-stanu-ta-potreb-biznesu-za-rik-povnomasstabnoi-vijni> (дата звернення: 10.03.2024).

підприємців вказала на необхідність проведення судової реформи (40,9 %) і податкової реформи. План відновлення України, що запропонований Президентом України у співпраці з усіма центральними органами влади, включає проекти, серед яких і дерегуляція господарської діяльності, зокрема створення єдиного реєстру дозвільних документів силами Державної регуляторної служби України¹⁶. Створення реєстру дозвільних документів дозволить систематизувати наявні у суб'єктів господарювання документи, оцифрувати їх та відновити ті, що втрачені через війну, особливо на територіях, де ведуться бойові дії. Позитивно оцінюють перспективу створення такого реєстру 60,5 % респондентів; вважають, що його існування не вплине на умови ведення бізнесу – 35,7 %, а 3,9 % вважають, що вплив на умови ведення бізнесу буде негативним, адже вбачають в такому реєстрі додаткові бюрократичні перепони. Враховуючи сфери інфраструктури нашої країни та складові економіки, що найбільше страждають під час війни, вважаємо за потрібне наголосити про потребу спрощення адміністративних процедур регулювання господарської діяльності. На сьогодні підприємці мають складнощі переважно з адміністративними процедурами в сфері трудових відносин, особливо з мобілізованими працівниками або в частині бронювання персоналу. Також потребують спрощення умови ведення господарської діяльності в аграрній, будівельній та енергетичній (в т.ч. нафтогазовій) сфері. Тобто, сьогодні в Україні особливого значення набуває практичний вимір взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства. Нині взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю у формуванні й реалізації публічної політики залишається малоефективною через недостатню прозорість діяльності цих органів та забюрократизовані процедури такої взаємодії, низький рівень взаємної довіри¹⁷. Оскільки бізнес є активним учасником не лише соціально-економічних, але й політичних процесів в країні, його взаємодія з владою має принципове значення як для проведення реформ у різних сферах суспільного життя, так і для вироблення публічної політики. Однак на сьогодні в Україні говорити про завершення формування дієвої інституційної системи, здатної забезпечувати ефективну взає-

16 План Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 10.01.2024).

17 Інструменти та механізми вироблення й впровадження публічної політики в Україні. URL: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2019/06/blog-post.html> (дата звернення: 10.03.2024).

модію влади та бізнесу, в основі якої знаходяться чітко встановлені правила та норми їх саморегуляції, поки що зарано. До основних не-вирішених проблем доцільно віднести такі: недосконалість механізмів комунікації влади з бізнесом щодо визначення основних пріоритетів розвитку країни у політичній та соціально-економічній сферах; позиціонування влади як головної, домінуючої, а не рівноправної сторони у взаємодіях з бізнесом, яка нав'язує свої «правила гри»; збереження системи диференційованого ставлення органів публічної влади до бізнесу, в основі якої знаходяться механізми прямої (персоніфікованої) взаємодії та надання преференцій окремим бізнес-структурам; низький рівень соціальної відповідальності бізнесу, його ренто-орієнтована поведінка та намагання інтегруватися безпосередньо у владу; інтегруючи своїх представників у владу, бізнес отримує преференції у процесах вироблення політики та задовольняє передусім не суспільні, а корпоративні інтереси; високий рівень корупції, передусім у політичній сфері.

Поряд із невіршеними питаннями щодо державної підтримки бізнесу під час війни, слід зупинитись на чинниках та інструментах сприяння фінансовій стабільності бізнесу (рис. 2). Говорячи про чинники, які сприяють (відносній) економічній стабільності України в умовах війни, варто згадати про продовження у державі процесів цифровізації. Саме високий рівень послуг «у цифрі», поміж іншого, дозволив безперебійно працювати нашій банківській та фінансовій системам, завдяки роботі онлайн тисячі бізнесів зберегли свої виробничі показники та не втратили колективи. На постійній основі в Дії з'являються нові послуги. Поміж започаткованих під час війни програм – «єВорог», реєстрація пошкодженого майна, «єОселя», «єРобота» та багато інших. Незважаючи на війну, в Україні втілюються проекти розвитку швидкісного інтернету, розбудови ЦНАПів, розширення доступу до базових е-послуг, а також цифрової освіти, інституційної спроможності облдержадміністрацій та органів влади на місцях. Пріоритетність державного регулювання та підтримки підприємництва в умовах війни зумовлює необхідність переходу від прямого адміністративного сприяння до формування сприятливого економічного і соціального середовища щодо удосконалення механізмів та інструментів стимулювання розвитку бізнесу.

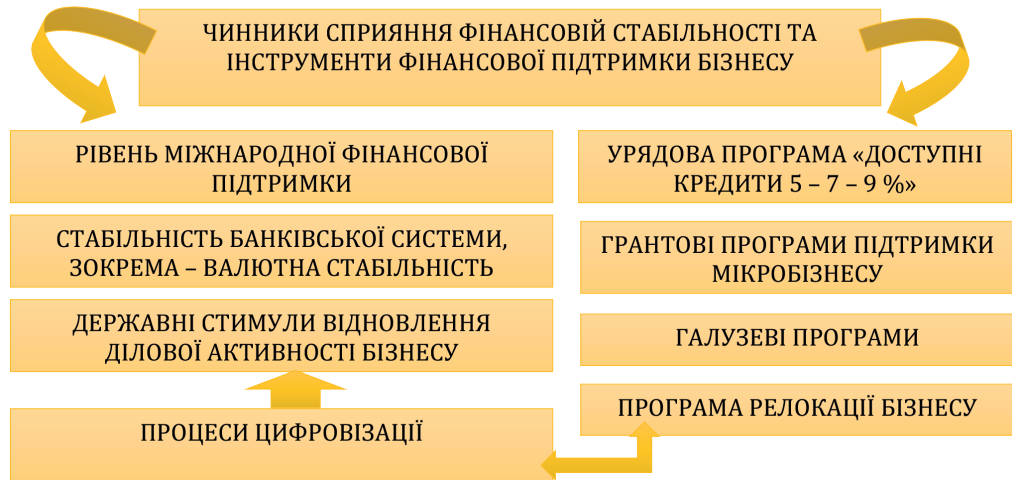

Рис. 2. Чинники сприяння фінансовій стабільності та інструменти фінансової підтримки бізнесу¹⁸

Інструменти підтримки бізнесу доцільно класифікувати за такими напрямками: фінансова підтримка бізнесу; податкова підтримка бізнесу; валютна лібералізація¹⁹. Фінансова підтримка полягає в тому, що Уряд модернізує програму «Доступні кредити 5–7–9 %» для реалізації запиту на фінансування переробних підприємств та бізнесу, який працює на деокупованих територіях, зважаючи на складні обставини, у яких перебувають ці підприємства. Держава має надати фінансову підтримку бізнесові, який відновлюється після деокупації. Зокрема, для таких закладів пропонують знизити відсоткову ставку по кредиту, збільшити покриття портфельних гарантій, ліміт кредиту, а також терміни його надання²⁰. Крім того, розглядаються такі питання, як потреба диференціювати деокуповані території за рівнем ризику; можливість надавати кредити підприємствам, які мають заборгованість за раніше отриманими кредитами; можливість скасувати заставу як умову кредитування (зважаючи на те, що основні фонди та майно багатьох компаній унаслідок дій агресора знищено, викрадено чи пошкоджено). Ураховано також складність для бізнесу виконати умови кре-

18 Що сприяє економічній стійкості України під час війни за Незалежність. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3751995-so-spriae-ekonomicnij-stijkosti-ukraini-pid-cas-vijni-za-nezaleznist.html> (дата звернення: 19.03.2024).

19 Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/261787> (дата звернення: 05.03.2024).

20 Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-cherven> (дата звернення: 09.03.2024).

дитування, наприклад, надавати звітність про діяльність підприємств за 2022 р. (на територіях велись активні бойові дії, фінансову документацію знищили окупанти); розглядають можливість запуску програм муніципальних гарантій. Кабінет Міністрів України для перемоги у війні та втримання економічної стабільності планує розширити програму пільгових кредитів «Доступні кредити 5–7–9 %». Це підтримує українські підприємства, пов'язані з виробництвом озброєння і військової техніки, та енергетичні підприємства, які потребують відновлення. Так, за даними 2023 р., найбільший обсяг кредитів за різними програмами отримали аграрії таких областей: Київська – 7,5 млрд грн; Вінницька – 3,9 млрд грн; Дніпропетровська – 3 млрд грн; Кіровоградська – 2,8 млрд грн; Одеська – 2,5 млрд грн. Взагалі, найбільше кредитів, які частково забезпечено державними гарантіями на портфельній основі, за видами економічної діяльності обслуговуються в таких сферах: сільське господарство – 6 810 кредитів загальною сумою 34,41 млрд грн; оптова та роздрібна торгівля, ремонт транспортних засобів – 6 546 кредитів на 10,56 млрд грн; переробна промисловість – 1 577 кредитів на 5,73 млрд грн. За програмою «Конкурентоспроможна економіка України» у партнерстві з Міністерством економіки України USAID запропоновано гранти на підтримку безперервності та відновлення бізнесу від 600 тис. грн до 1,2 млн грн., що також є дієвим інструментом підтримки бізнесу; кошти можуть бути спрямовані для оплати витрат на переміщення або відновлення бізнесу в умовах війни, для розширення бізнесу на зовнішні ринки, а також на підтримку рівня наявних бізнес-можливостей та їх поліпшення. Необхідно звернути увагу на те, що у 2024 р. в Україні й надалі працюватиме найсуттєвіший інструмент фінансової підтримки бізнесу – програма «Доступні кредити 5–7–9», яка дозволяє мати доступ бізнесу до кредитних ресурсів за доступними відсотками. У бюджеті 2024 року закладено 18 млрд грн на цю програму; через цей інструмент банківський ресурс направляться на найважливіші для економіки напрямки; Уряд також вніс зміни у програму й визначив її пріоритетними напрямками – стимулювання переробної галузі, кредитування енергоефективних заходів та підтримка бізнесу на територіях, які зазнали найбільших руйнувань; для цього збільшено ліміт до 150 млн та термін кредитування до 10 років.

Позитивним рішенням з точки зору державної підтримки бізнесу у 2024 р. є повернення до фінансування компенсації вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва. Свого часу ця програма збільшила попит на українську агропромислову техніку вдвічі; велике виробництво аграрної продукції в Україні має спонукати до виробництва аграрної техніки теж саме тут, в Україні, сподіваємось, що 1 млрд грн державної підтримки стане для цього гарним поштовхом.

Податкова підтримка полягає в тому, що у червні 2023 р.²¹ КМУ Постановою № 574 від 2 червня 2023 р. вніс зміни до Постанови № 1165 від 11 грудня 2019 р. «Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних», де спрощено умови для реєстрації названих документів та вдосконалено автоматизований моніторинг відповідності їх реєстрації в Єдиному реєстрі критеріям оцінки ступеням ризиків; документ є чинним до сьогодні. Зміни вносяться до деяких положень автоматизованого моніторингу в частині питань установлення ризиковості платника, особливостей застосування таблиці даних платника, в тому числі при визначенні операцій, відображених у ПН/РК, критеріям ризиковості здійснення операцій. Так, новими положеннями передбачено: встановлення обмеження для територіальних органів ДПС ухвалювати рішення про ризиковість платника за операціями з датою виписки податкових накладних, що перевищує 180 днів до дати прийняття такого рішення (згідно з чинними положеннями відповідний термін не обмежено, у зв'язку з чим платника може бути визнано ризиковим на підставі інформації щодо операцій, здійснених протягом останніх трьох років); надання платникам права адміністративного оскарження (на рівні ДПС України) рішення про неврахування таблиці даних платника податку на додану вартість та рішення про відповідність платника податку на додану вартість критеріям ризиковості (згідно з чинними положеннями такі рішення оскаржують у судовому порядку або неодноразово переглядають на рівні ГУ ДПС в областях); запровадження автоматичної реєстрації зупинених ПН/РК в Єдиному реєстрі податкових накладних у разі ухвалення рішення про невідповідність платника податку критеріям ризиковості та/або рішення

21 Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1165: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2023. № 574. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/postanovi-kabinetu-ministr/78280.html> (дата звернення: 07.02.2024).

про врахування таблиці даних платника податку (за умови, що операція в таких ПН/РК не відповідає критеріям ризиковості або реєстрацію таких ПН/РК зупинено на підставі відповідності платника податку критеріям ризиковості платника податку згідно з рішенням, до якого подано інформацію та копії документів, за результатами розгляду яких прийнято рішення про невідповідність платника податку критеріям ризиковості платника податку). Запропоновані зміни мають сприяти дотриманню добросовісної конкуренції серед платників податків та поліпшенню ділового середовища. Також з червня 2023 р. НБУ²² пом'якшує валютні обмеження, надаючи дозвіл резидентам-позичальникам переказувати за кордон кошти для виконання зобов'язань за зовнішніми кредитами та позиками згідно з термінами повернення коштів та сплати процентів, передбаченими умовами кредитного договору, що нівелюватиме непродуктивний вплив капіталу, захистить міжнародні резерви та стійкість валютного ринку. Це стосується кредитів, які забезпечено гарантією чи порукою міжнародної фінансової організації; надано за участю іноземного експортно-кредитного агентства чи іноземної держави через уповноважену нею установу або через іноземну юридичну особу, серед акціонерів яких є іноземна держава чи іноземний державний банк. Очікується, що завдяки запровадженню такого пом'якшення обсяг надходження нових кредитних коштів в Україну значно перевищить їхній вплив унаслідок повернення та обслуговування наявних позик.

Таким чином, зробимо висновки. У період збройної боротьби з агресором ключовими завданнями для всіх гілок влади та прогресивних членів суспільства є забезпечення безперебійного функціонування державних фінансів і виконання державою її ключових функцій, пріоритизації спрямування фінансово-економічних ресурсів на отримання перемоги над ворогом, підтримка економічної діяльності та утримання макрофінансової стабільності в країні. Інструменти публічного управління економікою дозволяють трансформувати знання та дії органів влади для досягнення конкретної мети, направленої на досягнення економічно розвитку. Від застосування цих інструментів залежить економічний розвиток країни, тому необхідно вдосконалювати їх застосу-

22 Національний банк України пом'якшує валютні обмеження. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-pomyakshuye-valyutni-obmejennya-nadaye-mojlivist-perekazuvati-za-kordon-koshti-dlya-pogashennya-okremih-kategoriy-zovnishnih-kreditiv-ta-pozik> (дата звернення: 07.03.2024).

вання. Сьогодні в реальній інституціональній моделі взаємодії влади та бізнесу в Україні домінують передусім неформальні інститути, зокрема такі як корупція, непотизм, клієнтизм та тіньова економіка, що є суттєвою перешкодою для становлення чітких правил та норм взаємодії бізнесу та влади. Разом з тим, об'єктивно і влада, і бізнес зацікавлені у формалізації своєї взаємодії, формуванні прозорих моделей взаємовідносин з залученням інститутів громадянського суспільства. Потреба бізнесу в інституціоналізації взаємодії з владою обумовлена необхідністю легітимації своєї участі у процесах прийняття політико-управлінських рішень, забезпеченні врахування корпоративних інтересів, захисті прав власності. У свою чергу влада отримує додаткові механізми регулювання економічної ситуації, що дозволить забезпечувати економічне зростання, ефективно вирішувати соціальні проблеми, а також оперативно реагувати на глобальні виклики.

Для підтримки бізнесу в період війни Уряд України постійно спрямовує зусилля, щоб адаптувати можливості фінансування до вимог тих бізнесових напрямів, які потребують особливої уваги. Сподіваємось, що розширення напрямів реалізації державних програм сприятиме відновленню підприємств, збереженню робочих місць, сплаті податків. Крім того, Уряд корегує податкові механізми, НБУ проводить валютну лібералізацію, яка сприятиме розширенню можливостей для міжнародних партнерів спрямовувати фінансування на відновлення української економіки.

DOI: 10.51587/9798-9895-14649-2024-118-43-55